יצחק באַשעוויס

צ ו י ש ז ו ו צ ב ט

נאָוועלע

I.

אַ גאַנץ לעבן האָט דער מיוחסדיקער בעל-מדקדק און משכיל, מאיר סופר, געלערנט לשון-קודש אין נגידישע הייזער, געציקלט זיך מיט אַן איבערזעצונג פון שילערס „רויבער", געשפּילט פּייערדיק שאָך און קיינמאָל נישט געהאַט אויף שבת. דאָס ווייב זיינס — אַ קירהשע, פון אַ גרויס הויז — איז געהאַט אַמאָל אַוועקגעפאָרן קיין גאַליציע צו אירע קרובים און איז דאָרטן פאַרפאַלן געוואָרן. מאיר סופר אַליין האָט יאָרן-לאַנג געמוטשעט זיך מיט אַסטמע, געליטן רדיפות פון חסידים און געוווינט איינער אַליין מיט זיין קראַנקער איינציקער טאָכטער אין אַ האַלב-איינגעזונקען הייזל. געשטאָרבן איז ער פלוצלינג, אין סאַמע שמחת-תורה, ווי ס׳פּאַסט פאַר אַ מתנגד, און מענטשן האָבן באַלד גענומען שמועסן:

— הלוואי וואָלט ער שוין באַיין-וועגס מיטגענומען די קיילעכיקע יתומה... סוועט מ׳שטיינסגעזאָגט סיי-ווי-סיי פון איר גאָרנישט ווערן...

אין שטאָט האָט מען געוווסט, אַז דאָס אויפגעשאָסענע מיידל, זיסל, וואָס קומט נישט אַרויס פון שטוב, לערנט תנ״ך ווי אַ יונגל און באַדינט דעם טאַטן, האָט אַ שלאָף האַרץ און איז אַ מרה-שחורהניצע. פונדעסטוועגן האָט זיסל באַלד נאָך דער שבעה אַלץ אויספאַרקויפט, מיט קיינעם זיך נישט געזעגנט, און איז אַוועקגעפאָרן קיין וואַרשע זוכן אַרבעט אין אַ געשעפט אָדער ביי קינדער. מענטשן האָבן געזען דורך די פענסטער, ווי זי שלעפּט די לאַנגע דינע פיס, ווי שטעקעלעך, אין דער נאָך-סוכותדיקער בלאָטע, דערטראָגט קוים דאָס שווערע קיישל, און די גרויסע טונקעלע אויגן אירע בלאַנדזשען שרעקעוודיק אין האַרבסטיקן פאַרנאַכט, ווי ביי עפּעס אַן איבערגעליבענעם פרעמדן פויגל. זי איז דאָס ערשטע מאָל געווען אונטערוועגס, געטראָגן אויף די שמאָלע פּלייצעס דער מאַמעס אַן אויסגעריבענעם, ברייטן פּליושענעם זשאַקעט, די וויניקע, שיטערע טונקעלע האָר זענען געווען פאַרקעמט אין אַ גרעקל, די לאַנגע נאָז — אויסגעשפּיצט און בלאַס. פרעמדע יידענעס, סוחרטעס, האָבן אין באַן געקוקט אויף איר קרום, געסודעט זיך:

— רק ס׳דרימלט און דרימלט... עפּעס אַ שלאָפע...

אין וואַרשע האָט זי די ערשטע דריי טעג געגעכטיקט ערגעץ אין אַ לאָך אויפן „שוואַרצן געסל" פאַר 40 גראָשן אַ מאָל, איז געשלאָפן אין איין בעט צוזאַמען מיט אַ צעוואַקסענער ליטוואַטשקע, וואָס האָט געהאַט אַ טבע אויפצוכאַפּן זיך אינמיטן דער נאַכט, אַרומפאָרקען זיך אין איין העמד אין אַלע ווינקלען און מורמלען צו זיך אַליין גיך-גיך און פאַרצויגן, ווי זי זאָל זאָגן אין חשכות אַריין עפּעס אַ לאַנגן אויסטערלישן שפּרוך. אַלע פינסטערע צימערלעך פון טרייפענעם „האָטעלי" זענען געווען אָנגעפּראָפּט מיט פרעמדע און ס׳האָט פון אומעטום געשאַרכט, ווי פון שטייגן מיט בעלי-חיים. אין דער גרויסער שטוב האָט תמיד געלויכטן האַלב-אַריינגערוקט אַ געלער, קיינמאָל נישט פאַרלאָשענער גאַז-לאָמפּ, וואָס האָט געזשוזשעט און געסיקעט, ווי ער זאָל אַזוי כראָפּען אָנגעצונדענערהייט. אויף דער פאַרפּלאָטיקטער פּאָדלאָגע זענען געלעגן שווערע פּעק געגייט אין זאַק-לייוונט, אויפן גרויסן טיש מיט דער געלער צעראַטע האָבן זיך געוואַלגערט קעפּ פון געוועגזלטע הערינג מיט פאַרגלייזטע אויגן, פליגן האָבן זיך געטראָנקען אין רויטע, נישט-דערטרונקענע גלעזער טיי. אַ שטיק איידער ס׳איז געוואָרן טאָג האָט מען זיך דאָ שוין אָנגעהויבן אַרומפּאַרען און טומלען. יידן סוחרים האָבן צו-פּרי אָפּגעפּטרט אַ דאַוונען, אין איילעניש געוויקלט אָפּגעשפּרונגענע רצועות אויף בלויע האָריקע הענט און אויסגעשפּיצט פרעמד-וועגישע אויערן צום אויסגעצויגענעם פייפן פון ווייטע לאָקאָמאָטיוון. הויך-ברוסטיקע, האַלב-אָנגעטוענע ווייבער האָבן אַרומגייענדיק געגעסן זעמל מיט ווורשט, גערעדט אַלע אויף איין מאָל, געטשעפּעט מיט עפּעס אַ פּאַצעט מיט אַ פּאָמאַדירטן קאָפּ און רויטע שקאַרפּעטן, וואָס האָט זיך אַרומגעיאָגט פון איין שטוב אין דער אַנדערער, ווי נאָך עפּעס אַן אומגעזען באַשעפעניש, געקנאַקט מיט גע-

טירן און קאָמאַנדעוועט מיט צוויי דינסטן. דער בעל-הבית — אַ ייד מיט אַ ברייטער בוימלדיק-שוואַרצער באָרד, אין פּאות און אין אַ שיין-יידיש צוגעפּלעטשט-פאַרפּעדערטער יאַרמולקע—פּלעגט אומלויפן מיט גלעזער מילך אין די הענט, טשאַפּען מיט זיינע גרויסע שטיוואַנעס און דזשאַמדזשען:

— יידן, באַלאַמוטשעט נישט, יידן שלאַמקע, יאַך זאָג דיר, זאָלסט אויפהערן וואַויעווען, זאָלסטו...

אין די דריי נעכט, וואָס זיסל איז דאָ געשלאָפן, האָט מען איינמאָל צוגעגנבעט ביי איר דאָס ביסל וועש, אַ צווייט מאָל האָט זיך עמעץ אַריינגעכאַפּט צו איר אין בעט, גענומען מיאוס שנאָרכן. די ליטוואַטשלע האָט געמאַכט אַ קוויטש, אַלע געשטעלט אויף די פיס. זיסל פלעגט אַרויסגיין פון דאָרטן, ווען אין טיף-נאַכטיש פאַרטאָגישן הימל זענען צעגאַנגען נעכטיקע שטערן, ווייסער נעפּל, ווי מילך, האָט זיך געקייקלט איבער פייכטע שטיינער פון ברוק, שווערע וועגן האָבן געדרינזשעט און אונטער פּאָדקאָוועס האָבן נעשפּריצט פינקען. אַן אויסגעוואַקסענע, אַ דאַרע, אַ ווייסע, אַ נישט-אויסגעשלאָפענע פון אַ צייט און מיט אַ פאַרהאַקטן פאַררעשטן מוח, — איז זי געגאַנגען אויף אַלע אַדרעסן, וואָס זענען אָנגעגעבן געווען אין די אַנאָנסן, באַקומען געשוואָלענע לידקעס. אַלע הייף פון דער געגנט דאָ אַרום זענען פול געווען מיט שילדן ביז אַרויף און מיט סוחרים; ברייטע פּלאַטפאָרמעס מיט משא האָבן זיך פאַרמאָסטן אויף שמאָלע טויערן; פון נידעריקע, גראָב-פיסיקע משאַפערד איז געגאַנגען אַ ווייסע פּאַרע, אָפּגעריסענע יונגען מיט רויט-פאַרשוויצטע צעיאָכמערטע פּנימער האָבן געוואָרפן שווערע קאַסטנס, נעגעוואַלדעוועט מיט גראָבע קולות. פון גאָרקיכן האָט גע-זעצט, ווי פון אַ באָר, און ס׳האָט געשמעקט פון דאָרטן מיט וואַמפּן, ביר און נאָך עפּעס גרויס-שטעטיש, פון וועלכן ס׳נעמט וואַסערן אין מויל און ס׳שלאָגט צום פאַרשוואַכטן האַרץ ביז חלשות. ווו זי איז געקומען, האָט מען זי רעכט נישט אָנגעקוקט, אָנגעשריגן:

— ניין! מ׳דאַרף נישט!

דאָס מיידל פלעגט אויפציטערן און אָפּשפּרינגען אויף צוריק, ווי פון עפּעס אַ ווילדן טעות, נעמען מאַכן מיט די בלאַסע ליפּן און אַרויסשאַרן זיך הינטערווייליעכץ. דעם דריטן נאָכמיטאָג איז דאָס מיידל געבליבן זיצן ערגעץ אין אַ טויער אויף אַ שוועל, אויסגעציילט די לעצטע פינף גילדן, לייכט געסאָפּעט, געפילט, אַז זי איז הורך-און-דורך אויסגעלעערט. די מידקייט איז אַוועק, די פאַרשטייפטע צונג האָט אפילו אַליין גענומען עפּעס אונטערזינגען. דערנאָך איז זיסל צום לעצטן מאָל אַריין ערגעץ אין אַ דריטן הויף, אַרויפגעהינקט אויף פיר שטאָק שטיינערנע טונקעלע טרעפּ, איבערגעלייענט אויף אַ בלויילעך-קופּערן בלעכל אַ נאָמען און אָנגעקלונגען. קיינער האָט נישט געענטפערט, — האָט זי נאָכאַמאָל אַ קוועטש געטון ביים ביינערנעם אויסגעלענקטן קנעפּל. ערשט ביים דריטן אָדער פערטן מאָל האָבן זיך דערהערט טריט, שווערע און צוגעדושעטע, ווי פון אַ באָרוועסן מאַנסביל. עמעץ האָט דאָרטן אָפּנים אָראָפּגענומען אַ פרענט, אויפגעעפנט אַ שפּעלטל אויפן קייטל.

— צו וועמען, אַ?

— פון אַנאָנס...

די טיר האָט זיך האַסטיק אַ פאַרקלאַפּ געטון פאַר דער נאָז, און זיסל האָט שוין גענומען גיין צוריק. אָבער באַלד האָט זי זיך ווידער געעפנט. זיסל איז אַריין אין אַ פינסטערלעכן זויבערן קאָרידאָר, נאָכגעגאַנגען אין אַ גרויסער שטוב אַריין, אַ האַלב-ליידיקער, אַ קילער, מיט אַ האַלב-דאָרן פיגוס-בוים ביים פענסטער און מיט צעוואָרפענע פּאָטעלן, לאָמע, איבערגעצויגענע מיט פאַרשטויבטער לייוונט. ס׳איז דאָ געשטאַנען אַן אויסגעוועפּטער ריח פון נאַפטאַלין. דער פאַרריסטער סופיט איז געווען רייכלעך געשניצט און אָפּגעשיילט, אויף די ליידיקע גאָלדיק-טאַפּעטירטע אָפּגעריסענע ווענט האָט געהאָנגען עפּעס אַ בילד פון אַ פרוי מיט צעלאָזטע האָר און אַנטבלויזטע בריסטן, און געדוכט האָט זיך, אַז מ׳האָט זיך שוין אָנגעהויבן פון דאַנען אַרויסציען און מ׳איז געבליבן אינדערמיט. אַ קליין

עלעקטריש לעמפּל האָט זיך אָנגעצונדן. אַ הויכער ברייטער פּאַר־שוין, אַ גענאָלטער, אָן עלטערער, מיט גרויע האָר אויף די שלייפן און מיט אַ מאָפּסיש פּנים האָט זיך אין איר איינגעקוקט. דער מעכ־טיקער קאָפּ זיינער איז געווען טונקל־רויט, ווי אָפּגעקאָכט, פון דער קליינער צעפּלעטשטער נאָז האָבן אַרויסגעשטאַרט צוויי בינטלעך האָר. ער האָט געטראָגן געבלימלטע צעטרעטענע שטעק־שיך, אַ ריפּסן רעקל אויפן גראָבן שפּיציקן בויך און עפּעס אַ פּאָר ווייסלעכע ציינגענע הויזן. זיינע קליינע ווייט־אָפּגערוקטע חלבנע אויגן האָבן אויף איר געפינטלט אי נייגעריק, אי נישט דערקאָנענדיק, ווי ער וואָלט זי אין דער פינסטער אָנגענומען פאַר אַן אַנדערער. דער אַרויס־געזעצטער קאַרק זיינער האָט זיך איינגעבויגן צו איר קורצזיכטיק און פאַרמעסטעריש.

— וואָס־זשע זאָגט איר, אַ?

אַ קול האָט ער געהאַט אַ שווערס, אַ הוילס, אַז זיסל האָט זיך אַזש אָפּגעשאָקלט. זיסל האָט אָנגעהויבן דערציילן, זיך אָוועקגעזעצט. דער פּאַרשוין האָט זיך זייטיק צוגעבויגן, אָנגענייגט זיינע לאַנגע האָ־ריקע אויערן, ווי אַ דאָקטאָר.

— פון יאַמפּעלע, אַ? און אַן ערלעכע זענט איר, אַ? דאָ דאַרף מען שטענדיק זיצן אין שטובן בלויז איינמאָל אין צוויי וואָכן... שבת־צונאַכטס...

דער פּאַרשוין מיט די ברייטע פּעטע פּלייצעס האָט אָוועקגע־טשאַפּעט ערגעץ אין אַ הריטן צימער, זיך לאַנג געזוימט, צוריק־געקומען אַ צעפינטלטער, מיט אַ נאָכהענגענדיקער מאָרדע, ווי ער זאָל האָבן פאַר איר אַ שלעכטע בשורה, מיט אַ גרויסן אייזערנעם שליסל אין דער לינקער האַנט. ער האָט אים אַ דריי געטון אויפן פינגער, אָוועקגעלייגט אויפן טיש.

— איך האָב דאָ נישט קיינעם און בין איינער אַליין... עסן וועט מען אייך אַרויפברענגען פון געוועלבל און דער פרענט זאָל שטענדיק שטעקן... פּויליש קאָנט איר?

— רוסיש, פּויליש און...

— כ׳מיין... קלאַפּט עמעץ: — דער אַלטער איז נישטאָ... אָרעמעלייט... בעסער מ׳ענטפערט אינגאַנצן נישט... באַנדיטן...

ער האָט אַרויסגענומען פון בוזעם אַ קליין נאָטיץ־ביכעלע, צוגעשטעלט עס צום סאַמע אויג, און ס׳האָט זיך געדוכט, אַז ער איז אַזוי אַנטהרימלט געוואָרן שטייענדיקערהייט. ביים פענסטער האָט פּלוצלינג זיך צעצוויטשערט אַ קאַנאַרעק אין אַ שטייגל. זיסל האָט אַ קוק געטון אַרויס, דערזען אונטער זיך אַ טיפן שוואַרצן נאָסן הויף מיט דריי בלינדע נישט געטינקעוועטע מויערן און אַ שטיקל רויטן הימל, אַ צעגאָסענעם, אַ צעפּלאַקערטן, ווי פון אַ נאָענטער שרפה. פון ערגעץ האָבן זיך דערטראָגן שטיקער פון פאַר־שטיקטע געשרייען, די ווענט האָבן טויב אָפּגעברומט, אין קליינע פאַרקראַטעוועטע פענסטערלעך הויך קעגנאיבער האָבן אויפגע־שייַנט ליכטלעך, צוריק זיך פאַרלאָשן. אין האַלז האָט געקרעלט, ווי פון אַ באַהאַלטענעם רויך. דער בעל־הבית האָט צוגענומען איר פּאַס, אָוועקגעשטעלט זיך מיט צעשפּרייטע פיס, לאַנג און מיט אָפּשאַצ־דיקער מבינות געבלעטערט דאָרטן מיט זיינע גראָבע פינגער און צו־געשאָקלט פאַמעלעך דעם קאָפּ, מיט אויפגעהויבענע ברעמען, ווי ער וואָלט פאַרויס זיכער געווען, אַז פון דאַנען קאָן מען סיי־ווי־סיי גאָרנישט דערהויסן זיך...

— זיסלאַ, אַ? יאַמפּעלע, העז? נו, כ׳מיין: מ׳קאָן פּרווון... גייט ברענגט די זאַכן...

II.

ביים אויספּאַקן צומאָרגנס דאָס קיישל, האָט דאָס מיידל זיך דערמאָנט, אַז זי האָט פאַרגעסן מיטצונעמען די רעצעפּט פון נע־שטאָרבענעם דאָקטאָר גרושטושינסקים רפואה, וואָס זי האָט גענומען יאָרן־לאַנג בעת ס׳פלעגט איר ווערן שוואַך ביים האַרץ, דאָס ביסל רוסישע און העברעישע ביכער, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט פאַר זיך צום לייענען אין דער פרעמד און דעם גרויסן העפט מיט די שוואַרצע גלאַנציקע טאָוולען, ווו ס׳שטייט באַשריבן אין דראָבנע אותיותלעך די געשיכטע פון איר לעבן און דער מוטערס טויט. זי האָט באַלד גענומען אַרומגיין אויף אירע הויכע שטיפּלעכע פיס איבער די שטובן, זוכן אונטער בעטן און אין ליידיקע שופלעדער, איז נעגאַנגען צו עטלעכע מאָל פון איין צימער אינעם אַנדערן מיט דער נייגעריקייט פון קינדישע צייטן צו פּוסטע דירות און צו חורבה. אין דער גרויסער קיך מיט דער קאַפּלאַנער פאַרלאַגע האָט זיך געוואַל־

גערט אַ נייַ שטייגל צו מייז, אין שלאָף־צימער איז נעבן בעט גע־שטאַנען אַ קליינע געשלאָסענע קאַסע, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַן אייזערן אייוועלע. ערגעץ האָט זיך געוואַלגערט אַ פּודלע מיט נישט־אויסגעלערנטע פּלעשלעך און אַ טאַליע שמוציקע פאַרפעטטעטע קאָרטן. זיסל האָט אַלץ אָנגערירט, אומגעקוקט זיך, ווי זי וואָלט זי־כער געווען, אַז ס׳זענען דאָ פאַראַן נאָך טירן צו באַהאַלטענע חדרים. געפונען האָט זי סוף־כל־סוף אַ גרויסן „שטשאָט״ און אַ יאָרגאַנג פון אַן אַלטן דייטשן זשורנאַל מיט דינע, גרינלעכע בלעטער. דער דרויסן איז געווען אַ געלבלעך־רעגנדיקער, די פענסטער פון דער צווייטער זייט זענען אַרויס אויף אַ ברייטן הויף, עפּעס אַ סמאָליקן, באַשטעלט געדיכט מיט קאָמערן און ס׳איז דאָ גע־וואַקסן אַן איינציקער בוים, אַן אויסגעקרומטער, מיט דער שיטערער, אויסגעקראָכענער קרוין איבערגעבויגן סאַמע איבערן שוואַרצן מיסט־קאַסטן. די רינשטאָקן זענען דאָ געווען באַשפּריצט מיט קאַלך, ס׳זענען אַרומגעגאַנגען צוויי כלבים, גרויע, קודלאַטע ווי שעפּסן, און ס׳האָט זיך צווישן זיי געפּלאָנטערט אַ שוואַרצע הון. אַ לאַנגע גויע, ווי אַ הראַנג, מיט גרויסע בלאָטיקע פיס, איז זיי נאָכגעגאַנגען ווי אַ פּאַסטוך, מיט חשד געקוקט אויף הינטערווייַלעכץ און אַלעמאָל צעשריגן זיך מיט אַ הייזעריק מענעריש קול:

— אָרא, נאַ־נאַ, אָראָן דווידזש, באָ זאַביען...*)

די ערשטע עטלעכע טעג, זיסל גלויבט זיך אַליין נישט, אַז זי איז אין וואַרשע און אַז זי האָט אַ שטעלע, אַלץ אַרום איר שאָקלט זיך נאָך, ווי אין וואַגאָן, און אַלע עטלעכע שעה באַפאַלט זי אַ שווערע אומטערוועגישע מידקייט, אַז ס׳ווערט איר אַזש פינסטער אין קאָפּ און די קניען ברעכן זיך אונטער. זי פאַלט אַוועק, שלאָפט אָפּ הילצערן שעהן־לאַנג, שטייט פּלוצלינג אויף מיט זאַמדיקע פיס און נעמט זיך פאָרען גיך און מיט פאַרשפּעטיקטער איילעניש. צווישן איין שלאָף און דעם אַנדערן האָט זי פונדעסטוועגן אויסגעוואַשן עט־לעכע פּאָדלאָגעס, אַרומגעווישט די טירן, זייער פאַרזיכטיק אַרומ־געפּוצט דאָס האָלץ פון טעלעפאָן אין קאָרידאָר. דער בעל־הבית פלעגט אָנקלינגען אין דער טיר שפּעט ביינאַכט און וויפיל מאָל זי איז אים געגאַנגען עפענען, האָט זי לאַנג אַרומגעבלאָנדזשעט אַ האַלב־נאַקעטע, אָנגעשטויסן זיך אין טירן, געטשאַפּעט באַרוועס, מיט אַן אויסגעצויגענער בלינדער האַנט אין חשכות, ווי די ווענט וואָלטן זיך אָפּגערוקט. געקומען איז ער אַלעמאָל מיט עפּעס אַ פּרוי. דאָס מיידל האָט דערנאָך געהערט אַ שטיק, צייט פון איר פינסטער שטיבל ווייטע, צוגעדרושעטע רייד, אָפּגעהאַקטע, מידע, וואָס קומען, דוכט זיך, אַלעמאָל פון אַן אַנדער זייט און מישן זיך אויס מיטן אייגענעם חלומדיקן שמועס. ערשט דעם פערטן טאָג האָט זי זיך אויפגעכאַפּט מיטן געפיל, אַז זי איז היינטיקע נאַכט זיך אויסגעשלאָפן פאַר אַלע צייטן, געשפּירט אַ זאַטקייט אין גומען און עפּעס פון עמעצן, וואָס איז דאָס ערשטע מאָל אויפגעשטאַנען אינגאַנצן קלאָר נאָך אַ לאַנגער היציקער קרענק. די גרויסע טיטלען מיט עסנוואַרג, וועלכע אַן אַלטער גוי ברענגט יעדן טאָג אַרויף אַהער פון געוועלבל, זענען גע־ווען כמעט נישט גערירט, אין דער גרויסער שטוב איז דער קאַנאַרעק געשטאַנען אויפן הרעטל שטייף, פאַרגליווערט, ווי אַ הילצערנער. זיסל האָט אים אינדערגיך געטווישט דאָס וואַסער, מיט אַ האָר־נאָדל אים אַ שטאָרך געטון אין עקל, געזען, אַז ער לעבט און צו זיך אַליין אַ זאָג געטון:

— מנען זיך דאָס אָנגעשלאָפן אַביסל...

זי האָט אינדערגיך גענומען אָפּשיילן קאַרטאָפל, געטון אַלץ מיט אַ מאָדנער איילעניש, ווי זי וואָלט זיך שטאַרק געיאָגט אָוועק־צוגיין, אַרומגעטענצלט פון שטוב צו שטוב, ווי אַלץ וואָלט איר אויף איינמאָל געוואָרן היימישער, געהאַט אַ טונקעלע אַנונג, אַז באַלד וועט עמעץ אָנקלאַפּן. נאָר אַז קרומע שאָטנס האָבן אָנגעהויבן קריכן איבער ווענט און קרייצן זיך, ווי יענע־וועלטישע געשטאַלטן און די שטילקייט האָט גענומען שאַרכן אין די אויערן, זענען ביים מיידל אויף איינמאָל די אויגן געוואָרן גרויסע און צעעפּנט, ווי זי וואָלט דערזען עפּעס אַזוינס, אויף וועלכן זי האָט ביז איצט פאַרגעסן זיך אומצוקוקן, זי האָט אינדערגיך גענומען אַראָפּלאָזן ראָלעטן, אָנ־געצונדן אַלע לאָמפּן. דער אַלטער גרוי־אָפּבלאַקירטער קאַנאַרעק האָט פון דער העלער הויט אַ צווייטשער געטון, אָנגענייגט דאָס קעפּל אין אַ זייט, ווי ער זאָל זיך איינהאָרכן אין אַ ווייטער, סודותדיקער שאָרכעריי, אַזעלכער, וואָס ס׳הערן בלויז באַשעפענישן פאַרן טויט. די שיין איז געווען אַ גרעלע, אַ שוואַרצלעך־בלענדיקע. אין די

---

*) קום צו, ווייל כ׳וועל דערהרגענען...

ווינקלען איז דערפון געוואָרן ציטערנדיק-פינסטערלעך, ווי זיי וואָלטן פּלוצלינג באַהאַנגען געוואָרן מיט שפּינוועבס, אין גרינלעכן שפּיגל האָט זיך געשניטן עפּעס פייערדיקס און גאָלדיקס און וויפיל מאָל זיסל האָט זיך דאָרטן אומגעריכט דערזען, האָט זי זיך דערשראָקן, אַזש אַ ציטער געטון. ביים מיידל איז דאָס פּנים אויף איינמאָל געוואָרן שטייפלעך און זי איז צוגעגאַנגען צו דער קאַנאַפּע מיט אַזעלכע טריט, גלייך ווי אין אַ צווייטן צימער וואָלט עמעץ געווען און זי היט זיך פאַר יענעם. זי האָט זיך אָוועקגעזעצט אויף דער סאָפע, צוגעלייגט די האַנט צום האַרץ און עמעצן געזאָגט:

— נאָט מיינער, מ׳קאָן דאָך דאָ משוגע ווערן!...

אין יענער נאַכט איז דער בעל-הבית אינגאַנצן נישט געקומען. זיסל האָט ביז שפּעט געלייענט וועגן עפּעס אַ ריטער, וואָס איז געפאָרן קיין ענגלאַנד אַרויסגנבענען אַ געהיימען דאָקומענט, אויסגעשפּיצט די אויערן צו ווייטע טריט, וואָס ווערן דאָ העכער, דאָ שטילער, ווי עמעץ וואָלט זיך אַ גאַנצע נאַכט געדרייט און געוואַרט פאַר די פענסטער. אין דער שווערער שווייגנדיקייט האָט זיך געדוכט, אַז ס׳וויינט עמעץ און אַז מ׳שפּילט דין אויף אַ פידל, און וויפיל מאָל דאָס מיידל איז אַנטדרימלט געוואָרן, האָט עס מיט איר אַ וואָרף געטון און זי האָט זיך אויפגעריסן מיט אַ געפיל ווי ס׳וואָלט עמעץ ערשט-נאָר אַ רער געטון הויך סאַמע פאַר איר בעט. צומאָרגנס אינדערפרי איז דער בעל-הבית געקומען איינער אַליין, געווען אָנגעטון אין אַ מאַנטל פון אַ ווייסלעכן געוואַנט מיט אַ גרויסן פוטערנעם קאָלנער און ער האָט מיט זיך אַריינגעבראַכט אַ שטיק ווינטער און היימישקייט. ער האָט פאַרלייגט די הענט אויף הינטן, דורכגעקוקט יעדעס ווינקעלע און געטענהט:

— פּשיקרע, אַ?... ס׳ווערט צוגעגעסן, אַ?... איר האָט דאָ קיינעם נישט אין וואַרשע, אַ?...

זיסל האָט געעפנט דאָס מויל צו ענטפערן, נאָר דער בעל-הבית האָט נישט אָפּגעוואַרט, געגאַנגען ווייטער מיט אַ טענצל, ווי אינדרויסן וואָלט שוין געווען טיף אין ווינטער און אַ גרויסער פראָסט, איז אַוועק אין שלאָף-צימער און דאָרטן גענומען פאָרען זיך אַרום דער קליינער קאַסע, מיט צעשפּרייטע פיס און מיט דער פאַרזיכטיקער אָנגעבויגנקייט, ווי בעת מיטוט עפּעס אין אַ בינשטאָק. אַוועק איז ער שטילערהייט, אָן אַ גוטן טאָג: אפשר דערווייל אינגאַנצן פאַרגעסן, אַז אין זיין אָפּגעלאָזענער דירה דרייט זיך אַרום אַ פרעמדער מענטש מיט אַ ביינערנער צונג פון נישט אַרויסגערעדטע רייד און מיט אַ פּנים שאָטנס, מאַטע, לענגלעכע, וואָס קלעבן זיך אָן אין לאַנגע, ליידיקע אָוונטן און בלייבן שוין אַזוי הענגען. נאָך דעם מאָל איז ער ערשט געקומען אין טאָג אַרום, שבת-צונאַכטס. פאַר אים איז ברייטלעך אַריינגעקומען אַ פרוי — אַ נידעריקע, אַ דיקלעכע, אין אַ פּאַקענעם מאַנטל און אין אַ ברייטן הוט אויפן קאָפּ. דאָס טעמפּ-אַרומגעהאַקטע, ווייס-געפּודערטע פּנים מיט דער פאַרריסענער נאָז האָט געשמייכלט מיט דער אָפּנאַרערישער הנאה פון אַ בעל-הביתטע, וואָס דאַרף שפּילן די ראָל פון אַ גאַסט. זיסל האָט דערקאָנט איר קול, איז רויט געוואָרן איבער די אויערן. דער בעל-הבית איז נאָכגעגאַנגען מיט דער אָפּגעלאָזנקייט פון אַן עלטערן מענטש, וואָס מוז זיך נאָכשלעפּן נאָך אַ יונגערן פון זיך אין עמעצנס שטובן. ער האָט אָנגעקוקט דאָס מיידל פרעמד און זייטיק.

— איר האָט היינט וויכאָדניע, אַ? — איז אָט... מירן דאָ בלייבן... איר קאָנט אייך דורכגיין, אַ?...

אין אָנהויב האָט זיסל נישט פאַרשטאַנען, דערנאָך איז איר געוואָרן ענג אין האַלז און זי האָט גענומען אונטערלויפן אויף צוריק אַזוי אויסטערליש, אַז די פרוי האָט זיך אַ כאַפּ געטון מיט דער הענטשקע ביים מויל... דערנאָך איז זיסל געגאַנגען אַראָפּ אויף טונקל-באַלויכטענע טרעפּ, אַרויס פונם טויער און שטיין געבליבן פאַר אַ לאַנגער גאַס מיט אייזערנע לאַמטערן אין ביידע זייטן. אַ געפיל האָט זי געהאַט דערביי — אַז זי איז אַראָפּ אין אַ טיפן קעלער, אין אַ מין אונטערערדישער שטאָט, וואָס איז באַלד געבויט אַזוי, אַז דער בליק זאָל נישט האָבן קיין אָנהאַלטעניש. אויטאָמאָבילן מיט צעבלישטשעטע אויגן זענען דורכגעפאָרן שטיל און גיך-וואַקלענדיק זיך, ווי זיי וואָלטן זיך דורכגעגנבעט, מענטשן זענען געגאַנגען שיטער, ערנסט-שווייגנדיק, האָבן נישט-אומקוקנדיק-זיך געטרעטן פאַר זיך: פאַרדרייט זיך ערגעץ צווישן דער געשלאָסענער שורה הויכע טונקעלע הייזער און זענען צו-נישט געוואָרן. זיסל האָט אויפגעהויבן דעם קאָלנער פון איר פלושענעם זשאַקעט, פאַרשטעקט די הענט אין די

אַרבל. אַ דין רענגדל האָט גענומען פאַלן קרום, אָנגעשטאָכן דאָס פּנים און די ברעמען. ווייט ערגעץ האָט עמעץ געזונגען גוייש און שיכור. אין אַ שעה אַרום איז זי געווען צוריק. אין דער עס-שטוב איז אויפן טיש געשטאַנען אַ טעלער מיט פרוכטן, די פרוי איז געזעסן ביים טיש אין אַ זיידן געפּאַקט קלייד, אינגאַנצן אָן אַרבל. אויף אירע פעטע אָרעמס האָבן ווייסלעך אָפּגעגלאַנצט סמנים פון פּאָקן. דער בעל-הבית איז אַרומגעגאַנגען אין די ווייסע אַרבל, דער קאָלנער איז געווען צעקנעפּלט, דאָס פּנים — פייכט און ס׳האָט זיך זיסלען געדוכט, אַז מיט איר קומען איז איבערגעריסן געוואָרן אַ הייסער שמועס, אַ וויכטיקער, אַ היציקער. דער הויכער, ברייטער פאַרשוין האָט זיך אַ שאָר געטון אַ טריט אויף הינטערוויילעכץ, אַ פינטל געטון מיט זיינע ווייט-אָפּגערוקטע אומזיכערע אויגן און אַ זאָג געטון צו איר און צו קיינעם נישט:

— אַ שטוב-זיצערין, אַ?...

III.

אין איינעם אַן אָוונט האָט זיסל דערזען אין אַ שטוב קעגנאיבער אַנציגדן צוויי ליכט קעגן דער גרינער שיין פון אַ גאַז-לאָמפּ. אויפגעכאַפּט אַ פאַרטעך, אַ הויבן, אַ דרייען זיך פון מענטשן אַהין-און-צוריק און אַן עפענען אַ פענסטער אין דער סאַמער קעלט. עמעץ האָט דאָרטן שטיל געוויינט און ס׳האָט זיך געהערט אַ מורמלען פון אַ סך מיילער. זיסל האָט אינדערגיך אַראָפּגעלאָזט דעם ראָלעט, גענומען גיין איבער דער שטוב נישט געוויינלעך הויך און צוקלאַפּן מיט די קנאַפּלעס, ווי זי וואָלט זיך געשראָקן, אַז זי הערט נישט די אייגענע טריט. אין יענער נאַכט האָט זיסל לענגער, ווי אַלעמאָל, געלאָזט ברענען דעם עלעקטרישן לאָמפּ פאַר איר בעט, אַ האַלב-אויפגעזעצטע געלייענט דעם דיקן דייטשן זשורנאַל, געהאַט אין אירע טונקלע גרויסע אויגן יענע שטרענגקייט און אָנגעלאָדענע גרייטקייט פון עמעצן, וואָס ווייסט, אַז עפּעס פאַרבאָרגט זיך און לאָקערט נאָר-נאָענט און קאָן יעדער רגע אַרויסשפּרינגען. וויפל מאָל די וויעס האָבן זיך אַליין אַראָפּגעלאָזט און דער זשורנאַל האָט זיך גענומען אַרויסגליטשן פון אירע דאַרע געפרוירענע הענט, האָט זיך דערהערט אַ סקריפּ פון מעבל, אַן אויבערלופט האָט צעציטערט זיך אַזוי, ווי מ׳וואָלט געקלאַפּט מיט אַ קליין העמערל אין זיין האָלץ און ס׳האָט אים אָפּגעענטפערט די ליידיקע שיסל אין וואַש-טיש. זיסל האָט געוווּסט סיי-ווי-סיי, אַז אין דעם הויז טוען זיך אָפּ אומריינע זאַכן, געדענקט אין דעם שטילן פייפן, וואָס מ׳האָט אַלעמאָל פון די רערן אין וואַנע-צימער, אַ כליסטען און אַ גאָרגלען זיך, ווי ס׳וואָלט דאָרטן פאַרשפּאַרט געווען אַ לצניש באַשעפעניש, איינע פון יענע רוחות, וואָס זענען שכיח נאָר אין בעדער. אויסגעלאָשן האָט זי נאָר שפּעט און אין חשבות צו זיך אַליין און צו נאָך עמעצן אַ זאָג געטון:

— מנע, כ׳על שוין היינט נישט איינשלאָפן...

זי איז פונדעסטוועגן באַלד אַנטדרימלט געוואָרן און דערזען זיך אין שטעטל. ס׳איז אַ חגא-טאָג, גלעקער קלינגען, אין יידישע שטובן זענען לאָדן צוגעמאַכט, ס׳שמעקט מיט עלילת-דם. איבער אַלעמען ליגט אַ כמורנע טונקלקייט, אַ פאַרנאַכטישע, וואָס האָט צו טון מיט ליקוי-חמה און מיט עפּעס אַ ענדערונג אין הימל. זי, זיסל, האָט זיך באַהאַלטן אויפן בוידעם פון זייער הויז און קוקט אַראָפּ דורך אַ שפּאַלט. אינדרויסן גייט אַ פּראָצעסיע, טריט ביי טריט און פייערלעך שווייגנדיק: גאַנצע מחנות פּאַפּן אין הויכע קאַסקעס מיט ברייטע בערד און מיט בלויע שטיינער אויף דער ברוסט, אַזעלכע, ווי דער חושן און אפוד פון חומש. כאָטש דער המון-עם איז גרויס, הערט מען נישט קיין שאָרך. עס רוקן זיך פאַרביי — שורות געלבערדיקע נידעריקע גויים מיט יידישע פּנימער און מיט טשערקעסישע פּאַפּאַכעס אויף די קעפּ, קינדער אין ווייסע העמדער טראָגן גרויסע זילבער-באַפּוצטע טרומנעס אויף די אַקסלען און ס׳ציט זיך אַזוי וויאָרסטן לאַנג, אָנגעצונדענע לאַמטערן גלאַנצן טאָגיש און אבלות-דיק, הייליקע בילדער וואַקלען זיך. פּלוצלינג קומט אָן אַ חברה יידן אין ראש-השנהדיקע קיטלען, אין גאָלד-געליישטע יאַרמולקעס און מיט ווייסע בערד, לאַנגע, ברייטע, ווי ביי אַפּאָסטאָלן. זיי טראָגן הויכע צלמים. צווישן זיי גייט דער טאַטע אירער, מאיר סופר. ער איז אינגאַנצן געל און ער טראָגט אָנגעשפּאַרט אויפן בויך אַ לאַנגע שטאָלערנע האַק, אַ פאַרצייטישדיק-בלישטשנדיקע, אַ געפּוצטע, מיט

פאַרבויגענע שאַרפן. דערפון ווערט אויף איינמאָל קלאָר, אַז דאָס זענען נישט קיין לעבעדיקע, נאָר הוילע מתים, וואָס זענען אַרויס פון די קברים. דאָס האַרץ בלייבט שטיין, טרערן נעמען זיך גיסן פון אירע אויגן. זי פאַלט אַוועק אויפן פנים און צעוויינט זיך ביטער, — רייסט די האָר פון קאָפּ און יאָמערט שעהן-לאַנג אָן אויפהער:

— טאַטע מיינערן טאַ—טען...

אויפגעכאַפּט דערפון האָט זי זיך מיט אַ פאַרבאַרגענעם ווייטיק אין האַלז, מיט אַן אָפּגעטרוקנט פנים און מיט דער אינעווייניקסטער שווערקייט פון עמעצן, וואָס טראָגט אין זיך אַ מסוכנע קרענק, אַ געשווירקן אָנוווקס, וועגן וועלכן מ'ווייסט סיי-ווי-סיי ווהין ער פירט און ס'איז דערפאַר גלייכער נישט צו דערציילן. אינדרויסן איז אָנגעפאַלן אַ פייכטער שניי, אויף סמאָליקע געלאַטעטע דעכער פון שאָפּעס און שטאַלן זענען אומגעגאַנגען ניי-אָנגעקומענע קראָען, בייכיקע געוואַקלט זיך און געפּיקט מיט זייערע שנאָבלען אין אַ בלעכענעם קוימען. זיסל האָט מער נישט געקאָנט אויסהאַלטן און אָפּגעשטעלט אויף אַ ווײַלע אין דער קיך-טיר דעם אַלטן לאָמען גוי, וואָס ברענגט אַרויף די טיטלען עסן.

— פּאַניע — האָט זי געזאָגט צו אים מיט אַן אָפּגעווינט מויל — איך ניי דאָ אויס... איך בין אַ פרעמדע...

פון דעמאָלט אָן האָט זיסל אויפגעהערט שלאָפן. די ערשטע טעג האָט זי נישט דערציילט דעם בעל-הבית: געלעגן נעבט לאַנג אָן איינגעוויקלטע אין איר קאָלדרע, געהערט ווי אין דער קילער שטוב לויפט אום אַ שטיק פּאַפּיר, וואַכנדיקערהייט געפירט אַ לאַנגן חלומדיקן וויכוח, אַן עקשנותדיקן, וואָס רייסט זיך אַלעמאָל איבער און הויבט זיך אָן פונסניי. אויפשטיין פלעגט זי דערפון מיט אַ צעזשומטן מוח און מיטו האָר, וואָס טוען ווײַ. דערנאָך איז זי איינמאָל שבת-צונאַכטס אַוועק צו אַ נערוון-דאָקטאָר, געזעסן אין איר פּקושענעם זשאַקעט אויף אַן איבערגעצויגענעם פּאָטעל, מיט איין פוס, וואָס הערט נישט אויף צו ציטערן און אונטערצוואַרפן זיך. אויפן סופיט האָט דאָ טונקל געברענט אַ זשיראַנדאָל, אַ הויכער יונגער מענטש מיט אַ בלייך פנים, אין אַ בלוילעך-ווייסן כאַלאַט און מיט אַרויפגעקעמטע גאָלדיק-אויסגעקראָכענע האָר, האָט איר שווייגנדיק געלויכטן אין די אויגן אַריין, אַרויפגעלייגט שווער אַ האַנט אויף איר קני. זיינע בלאַסע געזאַלצענע אויגן האָבן זיך איינגעקוקט אין איר מיט טיפן ווייסנדיקן אומעט אין די קליינע, פיינכטע אַפּלען.

— די פּאַני איז זייער-זייער נערוועיזשן... אַ ש ר ע ק ווי נערוועישן... אָן..

ער האָט זיך אַוועקגעזעצט ביים שרייב-טיש, מיט זאָרג פאַרלייגט ביידע הענט איבערן שטערן און ס'איז שווער געווען צו וויסן צי טראַכט ער אַזוי אָדער ער דרימלט. דערנאָך האָט ער שווייגנדיק אָנגעשריבן אַ רעצעפּט, דערלאַנגט אַ פּאָר קאַלטע פינגער און אָנגעזאָגט למען-השם צו קומען... צי זי וועט יאָ האָבן געלד, צי נישט, אַלץ איינס... פון דער מעדיצין איז זיסל דעמאָלט געשלאָפן אַזוי, ווי זי וואָלט געהאַט אַ פולן שאַרבן ליים, זיך נישט געקאָנט אויפרייסן ביז אַ שטיק אין טאָג אַריין. די גאַנצע צייט האָבן זיך געפלאָנטערט מתים. זעלנער האָבן פאַרנווייז געטראָגן שוואַרצע ארונות אַרומגעוויקלט מיט פּאַסקעס, ווי סופרישע קעסטלעך מיט רצועות; ווייבער מיט רויטע פּאַטשיילעס אויף די קעפּ האָבן מקבר געווען איינציקע אברים, געגראָבן מיט די הענט אין דער ערד און אַרויסגעוואָרפן גרודעס, וואָס האָבן זיסלען געטראָפן גלייך אין פנים, אַריין אין די האָר, ווי פלעדערמייז; אין אַ גרויסער שוואַרצער שטוב מיט נידעריקע טישן האָט עמעץ אין אַן אייזערנעם מערזשער געשטויסן מענטשלעכע ציין און אין דער לופט האָט זיך אַרומגעטראָגן עפּעס אָנגעבלאָזנס און פלייש-מאַוויימדיקס. צומאָרגנס האָט זיסל נאָך געטראָפן דעם בעל-הבית. ער איז געשטאַנען אין קיך מיט צעשפּרייטע פיס, אין אַ צעקנעפּלט בלוי העמד, מיט אַ געריכט באַוואַקסענער ברוסט און אין הויזן, וואָס אָט-אָט פאַלן זיי אַראָפּ און לאָזן אים איבער אין די תחתונים. זיסל איז אַריין צו אים מיט אַ צעשויבערטן קאָפּ, אין דער באַרכנטענער האַלקע און מיט צעשנורוולטע שיך אויף די באָרוועסע דינע פיס. אַ האַלב פנים איז געווען רויט אָפּגעלעגן, די אַנדערע העלפט — גרין. אַזוי זעט אַמאָל אויס אַ היץ-קראַנקער, וואָס נעמט אויף זיך די מלבושים. נאָך איידער זיסל האָט געעפנט דאָס מויל, האָט יענער אַ שאָקל געטון דעם קאָפּ, ווי אויף ניין.

— נמאס געוואָרן, אַ?... אַוועק ווילט איר, אַ?... איז אָט... כ'מיין צו זאָגן: נישט איר עסט, נישט איר... אַפילו אַביסל וואַסער דעם קאַנאַריקן...

ער האָט אַ טאַפּ געטון ביי דער קעשענע, אַ ברום געטון, אַז מאָרגן וועט ער אויסצאָלן וויפל ס'קומט, געלאָזן אויסגעהרייט נאָך איר זיין אַרויסגעזעצטן קאָרק און איר נאָכגעקוקט, ביז זי איז צוריק אַוועק. אַ גאַנצן טאָג דערנאָך האָט זיסל גערעכנט אויפן שטשאָט וויפל ס'וועט איר קומען פאַר די פּאָר חדשים, געטראַכט וועגן באַן-הוצאות און געשריבן אַ פּריוו צו אירס אַ קרובה, אַז זי קומט צו פאָרן אויף אַ שטיקל צייט. זי האָט אַפילו אָפּגעשיילט אַ פּאָר קאַרטאָפל און אַרויפגעשטעלט אויף דער מאַשינקע. פאַרנאַכט האָט זי אָנגעצונדן די לאָמפּן, זיך צוגעלייגט אויף דער קאַנאַפּע און איז תיכף איינגעדרימלט. אויפגעכאַפּט האָט זי זיך האַלב ביינאַכט, מיט אַ געשריי. אַ טויטער יונגערמאַן, אין תכריכים און מיט אַ שוואַרץ שפּיציק בערדל, האָט זי אין חלום געשלאָגן מיט אַ קאַנטשיק, געריסן ביי איר האָר פּאַסמעסווייז און צום סוף איר מיטן גאַנצן כוח אַ זעץ געטון מיט דער ביינערנער פויסט אין פנים. איצט האָט זיך אין די ווינקלען געהערט אַ הודערן און קנאַקן, ווי מ'וואָלט געפּאַטשט אויף זיי מיט צעגומענע לולבס, איבער די ווענט און איבערן סופיט זענען מיט איילעניש געגאַנגען אַהין-און-צוריק שאָטנס, ריזן, געבראָכענע געשטאַלטן מיט לאַנגע פיס און מיט שטעקנס אין די הענט. דער קאַנאַריק האָט געצוויטשערט האַסטיק, הויך, געפּאָכעט מיט ביידע פליגל, פול מיט דער שרעק פון אַ זענדיק בעל-חי... אַ ווינט האָט זיך געיאָגט איבער דער שטוב, געקלאַפּט מיט טירן, די גרויסע שטויביקע בלעטער פון פאַרטרוקנטן פיגוס-בוים האָבן זיך אַלע צוזאַמען געשאָקלט. זיסל איז צוגעלאָפן צום פענסטער, עס אויפגעראַלט און גענומען גיך-גיך זיך אויסטון, ווי אויף אַראָפּצוגיין אין אַ וואַסער... אַ באָרוועסע, אין אַ לאַנג צעבלאָזן העמד און מיט אַ גרויס, בלוין-און בלוי צעקלאַפּט אויג, איז זי פלינק אַרויפגעקראָכן מיט ביידע פיס אויף דער בלעך, האָט אַ לעצטן קוק געטון אין דער טיף און — זיך אונטערגעטונקט...

צו אונזערע לעזער איז פיל שטעטלער

צוליב דעם, וואָס די אָרטיקע אַגענטן זענען נישט פּינקטלעך אין זייערע צאָלונגען פאַר די „ליט. בלעטער", האָבן מיר געמוזט אָפּשטעלן דאָס שיקן צו אַ ריי צייטונגס-אַגענטן אין דער פּראָווינץ.

מיר זענען דעריבער נישט שולדיק, וואָס ס'איז נישט צו באַקומען אין איניקע פונקטן די „ליט. בלעטער".

חער בעסטער אויסוועג:

אַבאָנירט דירעקט פון דער אַדמיניסטראַציע „ליט. בלעטער" (וואַרשע) די צייטשריפט, וועט איר באַקומען כסדר אָן אָפּהאַלט.

איר קאָנט אַבאָנירן די „ליטעראַרישע בלעטער" מיט דער פּרעמיע (12 גילדן פאַר 3 חדשים), אָדער אָן דער פּרעמיע (6 גילדן — פאַר 3 חדשים).

אַדמיניסטראַציע „ליטעראַרישע בלעטער"

פאַרלאַג ב. קלעצקין

די ביבליאָטעק פון יידישן וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט

שמעון דובנאָוו

געשיכטע פון חסידיזם

(אין דריי בענד)

אַרויס פון הדרוק

דער ערשטער באַנד

דאָס דאָזיקע נייע ווערק פון גרויסן היסטאָריקער, וואָס דערשיינט צו זיין 70-יאָריקן געבוירנטאָג, איז דער רעזולטאַט פון איבער פערציק יאָר זאַמלען און פאָרשן. אין דעם ווערק זענען אַריינגעאַרבעט אַ שלל אָריגינעלע דאָקומענטן, צום טייל אוניקומס אין רשות פון מחבר, דאָס ווערק גיט אַ לעבעדיק בילד פון דער חסידישער באַוועגונג און דעם רעליגיעזן קאַמף ביי יידן און אַ קלאָרן און ריכטיקע פאָרשטעלונג וועגן דער שיטה פון חסידות.

די „געשיכטע פון חסידיזם" איז די ערשטע פון דער סעריע מאָנאָגראַפיעס, וואָס עס לאָזט אַרויס די היסטאָרישע סעקציע פון ייווא.

— פּרייז 8.00 גילדן —

פאַרלאַג ב. קלעצקין, וואַרשע